

2024—2025 EĞİTİM VE ÖĞRETİM YILI TARİH DERSİ 10.SINIF

2.DÖNEM 1.SINAVA HAZIRLIK ÇALIŞMA KAĞIDI

AÇIKLAMA : Bu çalışma, Tarih Dersi 10. Sınıf Öğretim Programı'nda yer alan ve İstanbul Ölçme ve Değerlendirme Merkezi ile İl Tarih Zümresi tarafından belirlenen 1.Ortak Sınav Konu-Soru Dağılım Tablosu'nda yer alan kazanımlar esas alınarak SENARYO-9'a uygun hazırlanmıştır.

3.ÜNİTE : DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER

10.3.2. Tımar sisteminin özelliklerini siyasi, sosyal ve ekonomik açılardan değerlendirir (Bu kazanımdan 1 soru sorulacak...)

Tımar Sistemi

Tımar, devlet görevlilerine hizmetleri karşılığında, belli bir bölgenin vergi toplama yetkisinin devredilmesi anlamına gelmektedir. Tımar yoluyla kâtipler, dinî görevliler, kadılar vs. gibi sivil görevlilere maaşları karşılığında gelir tahsisleri yapılmasına rağmen, genel uygulamada tımar sistemin asıl amacının seferler için asker beslemek olduğu söylenebilir.

Tımar sisteminde tarım arazisi devlete aitti. Toprağı işleyen köylüler kiracı konumundaydı. Köylü toprağın sadece tasarruf hakkına sahipti, toprağı satamaz veya bir başkasına devredemezdi. Tımarı elinde tutan sipahinin toprak üzerinde kanunlarla tespit edilmiş bazı denetim hakları vardı. Devlet ona toprak üzerindeki denetim haklarını, gelirini güvenceye alabilmesi için vermişti. Sipahi; devletin toprak yasalarını uygular, boş toprakları sözleşmeyle ve peşin ödenen bir kira, "tapu resmi" karşılığında talep eden köylünün tasarrufu altına verirdi. Köylü ise sürekli işlemek ve zorunlu vergileri ödemeyi üstlenirdi. Toprağı üç yıl boyunca bir neden olmaksızın boş bırakırsa, sipahi toprağı bir başkasına verebilirdi. Her sancağın kanunnamesi, köylünün vermesi gereken vergi ve hizmetleri tek tek belirlenmişti. Sipahi bunlara yenilerini ekleyemezdi. Kurallara aykırı hareket eden sipahi, tımarını yitirebilirdi.

Cahit Aydemir, Sema Yılmaz Genç, Ortaçağın Sosyoekonomik Düzeni: Feodalizm. (Metin düzenlenerek alınmıştır.)

SORU—Tımar sisteminin Osmanlı Devleti'ne sağladığı ekonomik ve askerî faydalar sizce nelerdir? Değerlendiriniz.

CEVAP—Ekonomik; Tımar sistemi ile toprağın boş kalması engellenerek üretimde süreklilik sağlanmış, vergiler düzenli bir şekilde toplanmış, memur maaşları bunlarla ödenmiştir.

Askerî; Tımarlardan elde edilen vergi gelirleriyle hazineye yük olmadan her an savaşa katılmaya hazır düzenli bir ordu oluşturulmuş, bu ordu bulunduğu yerde güvenliği sağlayarak merkezi otoritenin ülkenin dört bir yanında güçlenmesini sağladı.

Osmanlı Devleti; Anadolu ve Rumeli'deki arazilerini, Türk ve İslam devletlerinde uygulanan "ikta" sistemine benzer bir uygulamaya göre teşkilatlandırdı. Osmanlılarda devlete ait toprakların askerî ve idari amaçlarla devlet görevlilerine verilmesine dayalı tımar sistemi uygulamasına ilk kez Orhan Bey Dönemi'nde başlandı. I. Murad Dönemi'nde ise bu uygulama yaygın hâle getirildi. Osmanlı Devleti'nde tımar sistemi şu şekilde uygulanırdı: Öncelikle, Anadolu ve Rumeli'de fethedilen topraklar, devlete bağlı arazi olarak tapu tahrir defterlerine kaydedilmek suretiyle resmîleştirilirdi. Böylece bu araziler, "mirî arazi" yani devlet arazisi olarak adlandırılırdı. Daha sonra devlet, bu mirî arazilerin gelirlerini farklı büyüklükte parçalara ayırarak arazileri ilgili şahısların rütbe ve mevkilerine göre dirlik olarak verirdi. Tımar sahipleri; tasarruf ettikleri yerlerde topladıkları vergilerin bir kısmı ile her türlü ihtiyaçları kendilerine ait olmak üzere atlı askerler yetiştirir, bölgedeki devlet memurlarının maaşlarını karşılar, kalan kısmını ise devlet hazinesine gönderirdi. Devlete asker yetiştirmekle mükellef olan dirlik sahipleri bu hizmetlerine karşılık vergiden muaf tutulurdu.

SORU—Buna göre tımar sisteminin askerî alanda Osmanlı Devleti'ne sağladığı kazançlar neler olmuştur? Açıklayınız.

CEVAP—Tımar sistemi kapsamında Osmanlı Devleti, devlet görevlilerine kamu arazilerini tahsis etmekte ve karşılığında onlardan bu toprakları işlemesini ve topraklarından elde ettikleri yıllık gelir oranına göre sefer öncesi ordunun asker ihtiyacını karşılamasını beklemektedir. Savaş harici zamanlarda toprağı işleyen ya da köylü halka kiralayıp işleten tımarlı sipahiler, devletle olan anlaşmalarına sadık kalarak savaş zamanı en ön sıralarda yer almışlardır. Osmanlı ordusunun büyük bir kısmını eyalet askerleri yani tımarlı sipahiler oluşturmuştur.

10.3.3. Yeniçeri Ocağı'nın ve devşirme sisteminin Osmanlı devletleşme sürecine etkisini analiz eder (Bu kazanımdan 1 soru sorulacak...)

Osmanlı Devleti'nde askerî eğitim genel olarak Kapıkulu Ocağında verilirdi. Bu ocağın en alt kademesi olan Acemi Ocağına devşirme yoluyla elde edilen ve köylerdeki Türk çiftçi ailelerinin yanında en az üç, en fazla sekiz yıl kalan gençler alınırdı. Acemi Ocağı kışlasında yedi sekiz sene eğitim ve talim gören bu gençler; ayrıca cami, mescit, medrese, köprü, hastane inşaatlarında ve gemilerde çalışırlardı. Daha sonra da çıkma veya kapuya çıkma denilen yöntemle Yeniçeri Ocağına kabul edilirdi.

SORU—Acemi Ocağındaki gençlerin eğitimlerinin ilk sürecinde Türk ailelerinin yanına yerleştirilmelerinin temel amacını açıklayınız.

CEVAP—Acemi Ocağı'ndaki gençlerin eğitimlerinin ilk aşamasında Türk ailelerinin yanına yerleştirilmesinin nedeni Türkçeyi, Türk örf ve âdetini ve İslam dinini öğrenmelerini sağlamaktır. Böylece devşirmelerin Türkleşme ve İslamlaşma sürecine girerek devlete sadık kalmaları amaçlanmıştır.

SORU—Osmanlı Devleti, Yeniçeri Ocağı'nı kurmak amacıyla hangi uygulamalardan yararlanmıştı?

CEVAP—Pençik sistemi ve Devşirme sistemi

SORU—Devşirme sistemi ve Yeniçeri Ocağı'nın Osmanlı merkezî devlet yapısının güçlenmesindeki rolleri neler olabilir?

CEVAP—Avrupa'nın ilk daimi ve profesyonel ordusu olma özelliğine sahip Yeniçeri Ocağı'nın Osmanlı Devleti'nin kazandığı askerî başarılarıdaki faydası tartışılmazdır. Bunların dışında Yeniçeriler, öncelikle Osmanlı hükümdarlarının iktidarlarının güçlenmesinde oldukça etkili oldular. Osmanlı Devleti'nin sağlam temeller üzerine kurulmasına büyük katkıda bulundular. Böylece Osmanlı merkezî devlet yapısının ve dolayısıyla da saltanatın devamlılığının sağlanmasında aktif rol oynadılar.

SORU—Yeniçeri Ocağı'nın ve devşirme sisteminin Osmanlı devletleşme sürecine etkisini analiz ediniz.

CEVAP—

- Osmanlı Devleti'nde merkezî otoritenin kurulması ve devamlılığının sağlanmasında önemli rol oynamıştır
- Hükümdar değişse de devlet tarafından yetiştirilen devşirmelerin Osmanlı sarayına sadakat ve bağlılıkları değişmemiştir

4.ÜNİTE : BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ

10.4.1. Sûfilerin ve âlimlerin öğretilerinin Anadolu'nun İslamlaşmasına etkisini açıkla. (Bu kazanımdan 1 soru sorulacak...)

SORU—Anadolu'nun İslamlaşmasına katkıda bulunan sûfi ve âlimler kimlerdir?

CEVAP—

XIV. yüzyılın ilk yarısında Ankara'da dünyaya gelen bir Türk mutasavvıfıdır.

Anadolu'ya gelen konargöçer Türklerin yerleşik hayata geçmelerine büyük katkı sağladığı gibi fikirleriyle de Anadolu'da Türk ve İslam birliğinin sağlanmasında büyük rol oynadı.

SORU—Yukarıda bazı özellikleri verilen mutasavvıf kimdir?

CEVAP— Hacı Bayrâm-ı Velî

10.4.2. Osmanlı devlet idaresinin ilmiye, kalemiye ve seyfiye sınıflarının birlikteliğine dayalı yapısını analiz eder. (Bu kazanımdan 1 soru sorulacak...)

SORU—Osmanlı devlet idaresi hangi bölümlerden oluşmuştur?

CEVAP—Osmanlı Devleti idaresi seyfiye (yönetenler yani askerî sınıf, askerî bürokrasi), ilmiye (din, eğitim ve hukuk bürokrasi) ve kalemiye (sivil bürokrasi) şeklinde birbirini tamamlayan üç bölümden oluşurdu.

SORU—Osmanlı Devleti idaresi içinde yer alan İlmiye sınıfının belli başlı görevleri nelerdir?

CEVAP—İlmiye sınıfının belli başlı görevleri arasında ilim ve tedris (eğitim-öğretim) faaliyetlerinin sürdürülmesi; dinî, sosyal, idari ve askerî konularda dinin görüşünün açıklanması; idari ve yargıya ait hizmetlerin görülmesi gibi konular yer alırdı.

SORU—Osmanlı Devleti'nde yönetim ve askerlikle ilgili yetki ve sorumlulukları bulunan Seyfiye sınıfının Divân-ı Hümâyun'daki temsilcileri kimlerdir?

CEVAP—Vezir-i âzam, Kaptanıderya ve Yeniçeri Ağası.

SORU—Osmanlı Devleti'nde, genelde idari ve mali işlere bakan Kalemiye sınıfının Divân-ı Hümâyun'daki temsilcileri kimlerdir?

CEVAP— Kalemiye sınıfının Divân-ı Hümâyun'daki temsilcileri, Anadolu ve Rumeli Defterdarları ile Nişancı idi.

10.4.3. Osmanlı coğrafyasındaki bilim, kültür, sanat ve zanaat faaliyetleri ile bunlara bağlı olarak sosyal hayatta meydana gelen değişimleri analiz eder. (Bu kazanımdan 1 soru sorulacak...)

SORU—) Osmanlı Devleti'nde medreselerle ilgili aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

- İlk medrese hangi padişah döneminde açılmıştır? → Orhan Bey döneminde
- İlk medrese nerede ve ne zaman açılmıştır? → İznik'te 1331'de
- İlk Osmanlı medresesinin ismi nedir? → Orhan Gazi Medresesi
- İlk Osmanlı müderrisi kimdir? → Dâvûd-i Kayserî

Tarih boyunca çağ açıp çağ kapayan Türkler, sadece kılıç yoluyla fetih hareketlerinde bulunmadılar. Kalemi, düşünceleri ve yapmış oldukları bilimsel faaliyetlerle birçok Türk âlimi dünya medeniyetine önemli katkılarda bulundu. İslamiyet'le birlikte bu durum daha da ivme kazandı. Türk ve İslam dünyasında birçok âlim yetişti. Ünleri dünyaya yayılan bu bilginler, bilimlerin gelişmesine ve yayılmasına katkıda bulundular.

SORU—Osmanlı Devleti döneminde, Türk dünyasında yetişmiş önemli bilim insanlarından üç tanesini yazınız.

CEVAP— Akşemseddin, Ali Kuşçu ve Uluğ Bey

SORU—Osmanlı'nın devletleşme sürecinde etkili olan el sanatları nelerdir?

CEVAP—Osmanlı'nın devletleşme sürecinde etkili olan el sanatları şunlardır; Ahşap ve Taş İşlemeciliği, Dokumacılık, Çinicilik, Hat Sanatı, Ebru Sanatı

XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde yetişmiş en büyük mimari ustası Mimar Sinan'dır. Dört yüzden fazla eseri mevcuttur.

SORU—Mimar Sinan'ın önemli eserleri hangileridir? Aşağıdaki yerlere cevaplandırınız.

- Çıraklık Eseri → Şehzade Camii (İstanbul)
- Kalfalık Eseri → Süleymaniye Camii (İstanbul)
- Ustalık Eseri → Selimiye Camii (Edirne)

5.ÜNİTE : DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)

10.5.1. 1453-1520 yılları arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterir. (Bu kazanımdan 1 soru sorulacak...)

→Aşağıda verilen olaylardan **5 tanesi kronolojik sıralama sorusu** olarak sorulacaktır.

1453-1520 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin başlıca siyasi faaliyetleri (Harita 5.7) şunlardır:

-Örnek Soru-

Çaldıran Muharebesi	İstanbul'un Fethi	Otlukbeli Muharebesi	Sinop'un Fethi	Kırım'ın Fethi

Yukarıdaki tabloda 1453—1520 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin başlıca siyasi faaliyetlerinden bazıları verilmiştir. Karışık olarak verilen bu faaliyetleri aşağıdaki diyagrama **kronolojik olarak sıralayıp** yazınız.

- I.
- II.
- III.
- IV.
- V.

10.5.2. İstanbul'un fetih sürecini sebepleri ve stratejik sonuçları açısından analiz eder (Bu kazanımdan 2 soru sorulacak...)

SORU—İstanbul'un Fethi'nin sebepleri nelerdir?

CEVAP—

- Bizans'ın şehzadeleri kışkırtarak Osmanlı Devleti'ni içten yıkmak istemesi
- Osmanlı'nın İstanbul'u alarak Anadolu ve Rumeli toprakları arasında bütünlük sağlamak istemesi
- Bizans'ın, Haçlı ittifaklarını teşvik ederek Osmanlı'yı Rumeli ve Anadolu'daki fetihlerinde zor durumda bırakması
- Hz. Muhammed'in İstanbul'u fethedecek kumandanı ve orduyu öven hadisi
- İstanbul'un önemli kara ve deniz ticaret yollarının kesiştiği bir konumda bulunması

SORU—İstanbul'un Fethi'nin Türk Tarihi açısından sonuçları nelerdir?

CEVAP—

- * Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğü sağlandı.
- * Karadeniz ve Akdeniz arasındaki ticaret yollarının denetimi Osmanlıların eline geçti.
- * Fener Patrikhanesi ve Ortodokslar Osmanlı korumasına girdi.
- * İstanbul, Osmanlı Devleti'nin başkenti oldu.
- * Osmanlı Devleti'nin Türk ve İslam dünyasındaki itibarı arttı.
- * II. Mehmet "Fatih", "Sultanü'l Berreyin ve Hakanü'l Bahreyin (İki Karanın ve İki Denizin Hükümdarı) unvanını aldı.

SORU—İstanbul'un Fethi'nin Dünya Tarihi açısından sonuçları nelerdir?

CEVAP—

- * Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu sona erdi.
- * En güçlü surların bile toprakla yıkılabileceği görüldü. Bu durum, Avrupa'daki **feodalite rejiminin yıkılmasına ortam hazırladı.**
- * İpek Yolu'nun ve Karadeniz ile Akdeniz arasındaki ticaret yollarının Türklerin eline geçmesi, Avrupalıları yeni ticaret yolları aramaya sevk etti. Bu durum "**Coğrafi Keşifler**"in başlamasına **zemin** hazırladı.
- * İstanbul'un Fethi; **Orta Çağ'ın sonu, Yeni Çağ'ın başlangıcı** oldu.
- * Bizans'tan Avrupa'ya kaçan (özellikle İtalya'ya giden) Bizanslı bazı bilim insanlarının çalışmaları, Avrupa'da **Rönesans'ın başlamasında etkili** oldu.

Yandaki haritadan yararlanarak Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde kara ve denizlerdeki fetihlerle ilgili istenilen bilgileri uygun yerlere yazınız.

Anadolu siyasi birliğini sağlamaya yönelik fetihler

Karamanoğulları toprakları, Fırat Nehri'nin batısındaki Anadolu toprakları, Otlukbeli Savaşı.

Akdeniz ve Karadeniz'de hâkimiyet kurmaya yönelik fetihler

Akdeniz : İmroz, Taşoz, Limni ve Bozcaada.
Karadeniz : Amasra, Sinop, Trabzon ve Kırım

Balkanlarda hâkimiyet kurmaya yönelik fetihler

Sırbistan, Mora Yarımadası, Eflak-Boğdan, Bosna-Hersek, Arnavutluk ve Balkanlar.

10.5.3. Osmanlı Devleti'nin İslam coğrafyasında hâkimiyet kurmasının Türk ve İslam dünyası üzerindeki etkilerini analiz eder. (Bu kazanımdan 1 soru sorulacak...)

SORU—Tarihçiler tarafından “sekiz yıla seksen yıllık iş sığdırmış büyük bir padişah” olarak değerlendirilen Osmanlı padişahı sizce kim olabilir?

CEVAP—Yavuz Sultan Selim veya I.Selim (1512—1520)

Yavuz Sultan Selim padişah olduğunda Anadolu'da Safevilerin Şiilik propagandaları sürüyordu. Diğer yandan Osmanlıların her geçen gün büyümesi Memlûklular Devleti'ni rahatsız ediyordu. Maraş çevresinde hüküm süren Dulkadiroğulları ise Osmanlı Devleti aleyhine Memlûklularla iş birliği hâlinde idi. Yavuz Sultan Selim'in siyasi politikası, Türk İslam dünyasını tek çatı altında toplamaktı.

SORU—Yavuz Sultan Selim'in, Türk-İslam birliğini sağlamaya yönelik faaliyetleri neler olabilir?

CEVAP— *Safevilerle Çaldıran Savaşı'nı yapması, * Dulkadiroğulları'nı Turnadağ Savaşı ile ortadan kaldırması, * Mısır Seferi ile Memlûklulara son vermesi

SORU—Turnadağ Savaşı'nın sonuçlarını Türk-İslam tarihi açısından değerlendiriniz.

CEVAP—1515 tarihli Turnadağ Savaşı ile Dulkadiroğulları Beyliği'ne son verilerek Maraş, Elbistan, Göksu ve çevresi Osmanlı hâkimiyetine alındı. Böylece Anadolu'da Türk siyasi birliği büyük ölçüde sağlandı. Osmanlı Devleti ile Memlûklular komşu oldu.

SORU—Yavuz Sultan Selim'in, Memlûklular Devleti üzerine sefer düzenlenmesinde hangi durumlar etkili olmuş olabilir?

CEVAP—

- Fatih ve II. Bayezid Dönemi'nden kalan sorunlar (Fatih Dönemi'nde tamir ettirilmek istenen Hicaz su yollarına Memlûkluların izin vermemesi, yine II. Bayezid Dönemi'nde Memlûkluların Cem Sultan'ı himaye etmeleri.)
- İki hükümdarın da Türk-İslam dünyasının lideri olmak istemesi.
- Kutsal yerlerin ve halifelik makamının Memlûkluların denetiminde olması.
- Osmanlı Devleti'nin, Baharat Yolu'nun denetimini ele geçirmek istemesi.

Yavuz Sultan Selim ve savaşları ile Memlûklular Devleti'ne son vermiştir.

SORU—Yukarıdaki boşluğa gmesi gereken savaşlar neledir? Sırasıyla yazınız.

CEVAP—Mercidabık—Ridaniye

SORU—Yavuz Sultan Selim'in Mısır (Memlûklular) Seferi'nin sonuçlarını Türk-İslam tarihi açısından değerlendiriniz.

CEVAP—Mısır Seferi sonucunda:

- Suriye, Filistin, Hicaz ve Mısır Osmanlı topraklarına katıldı. Kahire ve Mekke'de bulunan kutsal emanetler Topkapı Sarayı'na nakledildi.
- Halifelik Osmanlılara geçti. Osmanlı Devleti, İslam dünyasının lideri hâline geldi.
- Baharat Yolu, Osmanlıların denetimine girdi.
- Venedikliler, Kıbrıs Adası için Memlûklulara ödedikleri vergiyi Osmanlılara vermeye başladılar.
- Kızıldeniz'in hâkimiyeti büyük ölçüde Osmanlılara geçti.

10.5.4. 1520-1595 yılları arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterir. (Bu kazanımdan 1 soru sorulacak...)

→Aşağıda verilen olaylardan 5 tanesi kronolojik sıralama sorusu olarak sorulacaktır.

1520-1595 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin başlıca siyasi faaliyetleri (Harita 5.5) şunlardır.

-Örnek Soru-

Zigetvar Seferi	Mohaç Muharebesi	Otlukbeli Muharebesi	Preveze Deniz Savaşı	Kıbrıs'ın Fethi
Yukarıdaki tabloda 1520—1595 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin başlıca siyasi faaliyetlerinden bazıları verilmiştir. Karışık olarak verilen bu faaliyetleri aşağıdaki diyagrama kronolojik olarak sıralayıp yazınız.				
VI.				
VII.				
VIII.				
IX.				
X.				

İNÖNÜ MTAZ TARİH ZÜMRE ÖĞRETMENLERİ